

Tilfeldigheter – og muligheter

Bernard Beitman.

Tekst: John Rawcliffe

Er tilfeldigheter en realitet? Det er ofte en innvending mot tilfeldighetenes realitet at sannsynligheten for at de skjer, statistisk sett er så liten at er det uvesentlig. Er det slik i det virkelige liv? Er

det ikke heller slik at selv om den statistiske sannsynligheten ikke er så stor, så er det et faktum at det skjer, og at det er viktig for menneskene som opplever dem. Det er et argument for at tilfeldigheter er virkelige. Her er et par eksempler:

Carol er på ferietur sammen med noen venner i Cornwall. Det er hennes første reise uten foreldrene. En dag mens de besøker en av turistattraksjonene i Sørvest-England, går de forbi en telefonkiosk og hører at telefonen ringer. Til å begynne med bare ler de og tar ikke hensyn til den. Men Carol får plutselig en trang til å gå tilbake for å svare. Hun tar opp telefonrøret. Stemmen i andre enden sier: «Er det deg Carol!!» Hun ble lamslått. Men hun klarer å svare: «Ja.» Det viste seg at det var hennes tante som prøvde å få tak i Carols far for å fortelle ham om en i familien som var død.

Christopher og Marion er venner. De er begge nylig blitt skilt. Selv om de føler at de vil være sammen, er de begge tilbakeholdne med tanke på å begi seg inn i et nytt forhold. I tillegg bor de langt fra hverandre. De kjenner at forholdet kunne utvikle seg, men er usikre på om det er riktig for dem. En dag står Christopher ved siden av bokhyllen hjemme hos seg selv. Han ser rett på en bok, *Kjærlighetens vesen* av Kahil Gibran, og tar den ut av hyllen og åpner den på et tilfeldig sted. Der leser han følgende ord: «Gi hjertene til hverandre, men ikke

for å beholde hverandres hjerte. Bare *Livets hånd* kan ta vare på deres hjerter.» Christopher tar dette som et tegn på at de skal gi hverandre sine hjerter i det de forplikter seg til Gud. Han ringer Marion og leser linjene for henne. Hun svarer: «Christopher, du kommer ikke til tro det, man jeg har akkurat den samme boken i mine hender, og det eneste jeg har lest i boken er nettopp det du leste for meg». Denne hendelsen gjorde at Marion og Christopher forstod at de var forbundet med hverandre. Men historien slutter ikke her. Tre uker senere i en liten kirke leste pastoren helt tilfeldig den samme passasjen fra Kahil Gibran!

Disse to historiene er beskrevet av Bernard Beitman i hans bok *Connecting with Coincidence¹* (*Å forbinde seg med tilfeldigheter.*) Eksemplene er to av mange tilfeldigheter som Beitman har samlet i sitt arbeid som psykiater. Han begynte å interessere seg for dette fenomenet etter at han hadde en skjellsettende og tilfeldig opplevelse i forbindelse med sin fars død. Etter det har han samlet flere hundre eksempler av *tilfeldigheter*. Han ønsket å se om disse hadde noen fellesnevner som kunne kaste et lys over fenomenet.

Men Beitman er ikke den første som har interessert seg for temaet. Carl Gustav Jung utviklet teorien om *Synkronisitet* som han sammenfattet i en bok med samme navn i 1952. Roderick Main² definerer synkronisitet som «idéen om at virkelighetsstrukturen inkluderer et prinsipp om at det finnes en akausal forbindelse, og at denne viser seg tydeligst i form av meningsfylte tilfeldigheter». Carl Gustav Jung så tilfeldigheter som en bekreftelse av hans idéer om arketyperne og en felles underbevissthet. Siden Jungs arbeid er blitt kjent, har det vært stor interesse for fenomenet tilfeldigheter. Mange eksempler har blitt publisert både i bøker og på nettet.

Bernard Beitman har prøvd å se *hva* disse historiene kan fortelle. I boken sin forsøker han å fremsette noen tanker om *hvordan* tilfeldigheter kan forstås, og han mener

.....
1 Connecting with Coincidence. Beitman, Bernard (2016), Health Communications Inc. Deerfield Beach, Florida. S. 68 f., 38 f.

2 Main, Roderick (1997). Jung on Synchronicity and the Paranormal. Princeton University Press. S. 1.

at vi mennesker er mye mer forbundet og sammenvevet med hverandre enn det som tidligere er erkjent³, både når det gjelder tvillinger, familiemedlemmer, venner, terapeuter og pasienter.

I et forsøk på å finne en fellesnevner viser Beitman til at tilfeldigheter ofte skjer når mennesker er i en overgangsfase i livet. Som når et forhold opphører mellom to mennesker eller det går inn i en ny fase. Eller en tid preget av sykdom. I slike perioder er emosjonene mye mer i sving enn ellers i livet. Et annet aspekt er at mennesker ofte opplever tilfeldigheter når de har behov for noe nytt og annerledes i sitt liv, enten de søker det bevisst eller ikke.

Mye kan tyde på at hvert menneske er del av en vev av følelser som finnes både innenfor kroppens grenser og mellom oss. Beitman kaller dette et *psykososialt felt*. Han fremsetter idéen om at bevisstheten om tilfeldigheter og ikke minst økt oppmerksomhet om at tilfeldigheter kan skje, øker også muligheten for å oppleve dem.

Hvilke evner er det hos mennesket som gjør det mulig å oppleve tilfeldigheter? Beitman mener at denne evnen er beslektet med empati, evnen til å kunne oppleve hvordan et annet menneske har det. Empati blir gjerne beskrevet som økt sensibilitet for andres indre liv, og denne evnen ligger i vårt følelsesliv. En sensibilitet som ethvert menneske kan utvikle for å få kontakt med det psykososiale feltet. Beitman kaller denne evnen for *simulpathity*, eller på norsk; *sampati*.

Fortiden er ikke mulig å endre. Har vi fortiden som utgangspunkt for framtidsutsiktene, er vi bundet. Åpner vi derimot vårt indre øye for tilfeldigheter, kan overraskende ting skje. Nye dører kan åpne seg med nye muligheter. Slik Beitman fremhever med sine historier, er det mulig å påstå at en villighet til å se etter tilfeldigheter, gjør det mer sannsynlig at vi faktisk kommer til å oppleve det uventede!

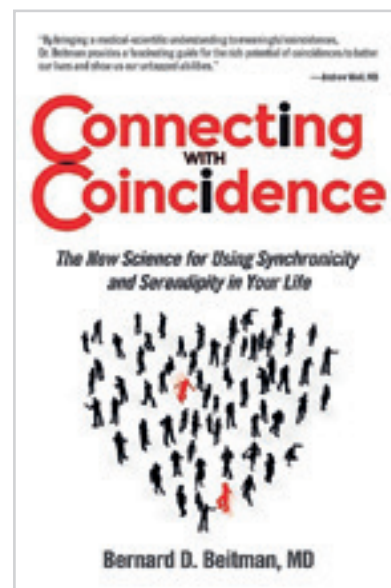
Jeg avslutter med et nyere eksempel fra verdenshisto-

.....
3 Ibid s. 19

Ardennerskogen av John Macpherson, fra 1889.

rien: Det var få mennesker som forutså at Berlin-muren og Øst-Europa i 1989 ville bli frigjort fra sovjetisk dominans i løpet av noen få uker. Endringene var ikke planlagte. Det var en hel rekke forskjellige omstendigheter som gjorde omveltningene mulig. For en kort stund så det ut som om verden hadde gjort et nytt og viktig fremskritt. Dessverre varte det ikke. Nå 30 år senere ser det ut som om verden går baklengs inn i fremtiden. Men det kommer nye muligheter. Slik er det også i det enkelte menneskets liv. Har vi et åpent sinn og øynene åpne for tilfeldigheter – da skapes det også nye muligheter.

Boken til Bernard Beitman.

Lars Skrefsrud skjebne eller tilfeldigheter?

Lars Skrefsrud - misjonæren som satte mennesket først.

Tekst: Rigmor Skålholt

På tysk heter tilfeldighet «Zufall». Noe «faller» oss til. Det samme på norsk. Det er noe som treffer oss. Men hvor faller det fra? Og finnes det en ledelse?

Det er det vanskelig å svare på. Men å undre oss, det kan vi. Min mor var enegget tvilling. De to søstrene lignet hverandre som to dråper vann. Det var sterke bånd mellom dem, ofte levde de med hverandres tanker. Men de gikk hver sine livsveier. Skjebnen

er individuell. Vi lever som i hver vår roman.

På nynorsk heter skjebne *lagnad*. Noe blir til en «lov». Det vil si noe har en lovmessighet. Igjen er det bare å undre seg.

I tidsskriftet Steinerskolen 4-1990 skriver Dan Lindholm en artikkel om menneskets biografi, hvor han viser til «en ledelse som kanskje kan sammenlignes med livsprinsippet i planten, det som leder veksten fra frø til spire, fra spire til blomst, fra blomst til frukt». For vi kan ikke snakke abstrakt om skjebnen, sier han. Vi må få øye på den i livet; i et menneskes biografi.

Så forteller Lindholm om livet til Lars Skrefsrud, som er omtalt som «misjonæren som satte mennesket først». Lars ble født i 1840 i Fåberg. Det var fattigslige kår. Han var den femte i søskenflokken og måtte forlate hjemmet i konfirmasjonsalderen. Slik var det den gangen. Lars kom i lære hos en smed på Lillehammer, men fikk dårlige kamerater. Det ble et utall av innbrudd og tyverier. 19 år gammel ble han dømt til tukthus i to og et halvt år.

Det første som hendte i fengslet var at presten kom og ga han en lærebok i tysk. I løpet av noen få måneder lærte han seg flytende tysk og var på god vei med å lære engelsk og fransk. Han var rett og slett et språkgeni. Det hevdes at han senere skal ha behersket 40 språk! Lars Skrefsrud brukte hver ledige stund i fengslet for å samle kunnskap. Det ble en åndelig oppvåkning for ham og med det også en religiøs omvendelse. Han fikk et kall om å bli misjonær.

En dag fikk han besøk i fengslet. Det var fengselsdirektørens hushjelp som også var fra Fåberg. Direktøren hadde fortalt henne om denne begavede unge sambyggingen som var kommet i ulykka. Møte mellom de to ble avgjørende. Det er tvilsomt at de kunne ha møttes i hjembygden, for der hadde avstanden mellom dem kanskje blitt for stor.

Da han kom ut fra fengselet forlovet han seg med Anna Onsum. Lars Skrefsrud søker nå om å komme inn på misjonsskole. Han får avslag over alt, men til slutt kommer han inn på misjonsskole i Berlin. Her treffer han dansken Hans Peter Børresen, som har giftet seg med datteren til en velstående maskinfabrikant. Børresen satt i gode kår med en framtid i svigerfarens fabrikk. Familien hadde sterke religiøse interesser, og de tok imot elever fra misjonsskolen i hjemmet sitt. Skrefsrud gjorde et mektig inntrykk på dem, og Børresen besluttet seg til å følge Skrefsrud til misjonsmarken.

Her siterer Lindholm den tyske poet Friedrich Hebbel:
«Ethvert nytt vennskap er som å finne igjen et forsvun-
net stykke av seg selv.»

Det er en fortelling for seg hvordan Skrefsrud og Børresen fant fram til misjonsmarken Santalisan i det nordlige Bengalen ved foten av Himalayafjellene. Det var langt fra sivilisasjonen og svært enkle kår. Skrefsrud gikk straks i gang med å lære de innfødtes dialekt. Han brukte halsspeil for å finne ut hvordan de vanskelige fonetiske ordene og strupelydene ble frembrakt. Han ble den første som utarbeidet skriftspråket for folket. Han oversatte også Bibelen til santalspråket. Men før evangeliet kunne forkynnes, måtte befolkningen helbredes og ha noe å leve av. De satte i gang næringsvirksomhet med teproduksjon. Skrefsrud dro på foredragsreise til USA og Europa for å samle inn penger. Han begeistrer tilhørerne. I løpet av de 40 årene de arbeider på misjonsmarken, samler de inn store summer til arbeidet. Norske Lars Skrefsrud og danske Hans Petter Børresen regnes begge som stiftere og opphavsmenn for Santalmisjonen i sine respektive hjemland. Santalmisjonen heter i dag heter Normisjon.

Lindholm forteller om en audiens Lars Skrefsrud hadde hos danskekongen:

«Er det virkelig sant at De taler førti sprog?»

«Deres Majestet, det har mindre å si hvor mange sprog man taler, enn at man har noe å si på det man behersker», svarte Skrefsrud.

I dag står hans minnesmerke på Lillehammer. En tekst står hugget inn i stenen: «Jeg skammer meg ikke over evangeliet.» Et liv i utrettelig selvoppofrelse står bak dette ordet, skriver Dan Lindholm i Steinerskolebladet, derfor «får det makt og myndighet som bare sjelden i vår tid ord blir til del».

Statue på Lillehammer. Foto: Wikipedia.

Rudolf Steiner om «Tilfeldighetens filosofi»

Teksten er hentet fra Kaj Skagens bok «Morgen ved midnatt den unge Rudolf Steiners liv og samtid, verk og horisont 1861-1902» (Vidarforlaget, 2015), fra side 900.

Av korrespondansen mellom Moriz Zitter og Rosa Mayreder vet vi at Steiner i tiden rundt 1900 planla å skrive et nytt filosofisk verk, en «tilfeldighetsfilosofi». Et slik verk ville idémessig kunne ha vært en videreføring av *Frihetens filosofi*, som vi husker at Steiner selv betraktet som «kronen på den bygning som Darwin og Haeckel [hadde] oppført for naturvitenskapen»: For nettopp tilfeldigheten danner et frihetsrom innenfor den naturlov-messige nødvendigheten. Det er ikke mange markante nedslag av dette planlagte prosjektet i Steiners skriftlige verk, men det finnes noen. I en omtale av Anselm Heines novellesamling *Auf der Schwelle (På terskelen)* den 21. juli 1900, har han tillatt seg en digresjon om livets grunnspørsmål som er såpass spesiell at det er rimelig å betrakte den som en personlig erkjennelse:

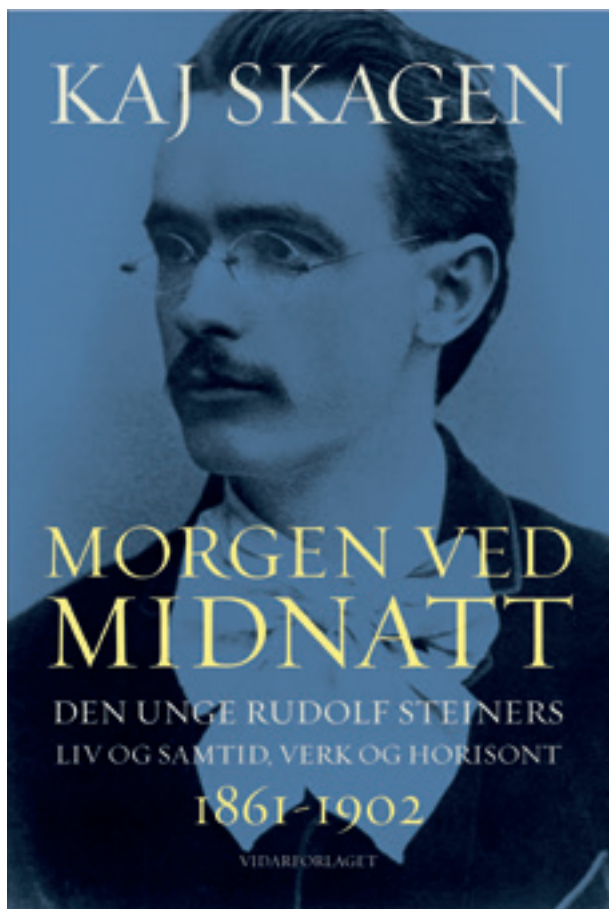
Under slik utforskning [av enkeltmenneskets forvandlinger] fremstår det man kaller «bevissthetens enhet» som en svært tvilsom ting. Langt oftere enn man skulle tro, finner man det faustiske uttrykket bekreftet: Akk, to sjeler bor i mitt bryst! Og langt fra sjeldne er de øyeblikkene i livet da disse to sjeler fører sine betydningsfulle dueller; de kampene som gir den menneskelige tilværelse dens hemmelighetsfulle signatur. Det vi er, er vi for det meste som resultatet av slik strid. Når jeg møter et menneske og lar dets ansikt tale til meg, så mener jeg som oftest at jeg ser et dobbeltansikt. Det ene bærer trekkene av den tilværelsen som dette mennesket virkelig lever, og fra disse trekkene brenner i det skjulte noe annet frem: en annen fysiognomi. Denne andre fysiognomien taler om et annet jeg. Om et jeg som mennesket har mistet i livets kamper, et jeg mennesket har nedkjempet på de terskler hvor tilværelsens viktige slag utkjemper. Eller denne andre fysiognomien taler om et jeg som er forblitt undertrykket, og som nå bare i den svake erindringens språk forteller om det som dette mennesket hadde kunnet bli.

På denne terskelen hvor den ene makt driver oss videre inn i nye områder, og den andre makt støter oss tilbake i den gamle livssfæren, er det ofte bare en liten styrkeforskjell som avgjør hvilken av de to maktene som får overtaket. Her støter tilfeldigheten krast sammen med den evige nødvendighet. Men i dette sammenstøtet ligger livet. En evig motsigelse. Dette måtte skje, sier tilhengeren av den ubetingede nødvendighet. Og hvem kan gi ham urett? Men om det var skjedd noe annet, ville denne tilhenger av den ubetingede nødvendighet likevel kommet og vist at også dette andre var noe som hadde måttet skje. Alt som skjedde, måtte skje. Men alt kunne også vært skjedd annerledes enn det skjedde. Livsgåten kan begripes, men ingen begripelighet lar tilværelsen gi slipp på friheten. Når mennesket står «på terskel», trer den evige motsigelsen frem for det: Tilfeldigheten som er nødvendig, nødvendigheten som er tilfeldig. Jeg setter den visdommen høyere som tilber tilfeldigheten, enn den som tenker ut et evig Forsyn. Et evig Forsyn kunne vi til nød begripe ved hvert enkelt av dets inngrep. Tilfeldigheten overlater noe til vår forundring. Bare den gjør livet hemmelighetsfullt.

I *Frihetens filosofi* hadde Steiner ment at Darwins evolusjonslære begrunnet den menneskelige individualiteten som fritt tenkende og handlende ånd nettopp med læren om oppkomsten av nye arter som nydannelser uten forutsetninger i det foregående. Ved at nye trinn i evolusjonen ikke var bestemt av fortiden, men oppstod sprangvis og uforutsigbart, var også mennesket som åndsvesen fritt: Ånden oppstod innenfor naturen, men uten fortid og derfor uten bestemmelse. [...]

I sine dagbøker forteller Rosa Mayreder at Steiner ved deres siste møte før hans overgang til teosofene, og dette må ha vært i Wien i august 1901, sa til henne:

Ja, ærede frue, jeg er blitt en som tilber tilfeldigheten; det har livet lært meg.

Idet tilfeldigheten erstatter planen, får tilfeldigheten dobbel betydning. På den ene side overlates mennesket til tilfeldighetens spill; på den annen side blir dette spillet forsynets teknikk. Det er mulig at dette siste synet på tilfeldigheten som alternativt forsyn eller en dypere, mystisk retningsgiver, ligger som undertekst i Steiners senere redegjørelser for hvordan han fra slutten av sin tid i Weimar begynte å se etter de indre gåtenes løsninger i det ytre livets hendelser:

Men gåtene – måtte jeg si til meg selv – løses ikke ved hjelp av tanker. Tankene bringer sjelen på vei

mot løsningene, men de inneholder ikke løsningene. I den virkelige verden oppstår en gåte; den eksisterer der som fenomen; dens løsning oppstår også i virkeligheten. Det opptrer noe, et vesen eller en hendelse som utgjør løsningen på det andre. (*Min livsvei* side 264).

Men denne tendensen til å la livets hendelser bestemme dets retning, hadde preget Steiner helt siden Schröer sørget for at han fikk det overraskende tilbudet med å utgi Goethes naturvitenskapelige skrifter i 1882. Han sa straks ja, skjønt han var langt fra skolert for oppgaven, og brukte over et tiår på å bli ferdig med den. I 1884 aksepterte han et tilbud om å bli huslærer hos Pauline og Ladislaus Specht, en stilling han ikke hadde søkt, og som karrieremessig var en bakevje. I 1888 overtok han nesten fullstendig uforberedt redaksjonen av *Deutsche Wochenschrift*. Han havnet ved Goethe- og Schillerarkivet i Weimar etter at Schröer hadde skaffet ham en stilling der. Hans interesse for Nietzsche ble ikke vekket av å lese Nietzsche, men av møtet med Nietzsches søster. Da engasjementet i Weimar løp ut, gjorde han ingen stor innsats for å komme over i annet lønnet arbeid, men ventet til han fikk tilbudet om *Magasinet*. Han redigerte et litterært tidsskrift uten å ha litterær bakgrunn, satte opp teaterstykker uten å vite noe om dramaturgi, og ble historielærer på en sosialistisk proletarskole skjønt han var verken historiker eller sosialist. Naturligvis fantes det også aktive innslag hos Steiner, først og fremst når det gjelder hans vedvarende innsats for å gjøre seg fortjent til en filosofisk lærestol. Nettopp derfor er det avventende hos ham så påfallende, og vekker mistanken om at det lå en bevisst innstilling bak. Trodde han på *tilfeldigheten* som fartøy for metafysisk adresserte budskaper?

Et godt eksempel på hvor stor vekt Steiner la på tilfeldige spørsmål og oppfordringer, også fra vilt fremmede mennesker, er fra 1903. Dette tidsspranget fører oss inn i Steiners teosofiske fase, men den handlemåten som eksempelet viser, er typisk for ham helt tilbake til 1880-tallet. Steiner holdt i 1903 til i Motzstrasse 17

(red. i dag 30), et stykke sørvest for det gamle bysentrum (red. i Berlin). Her bodde han sammen med Anna Eunike i en leilighet som vendte inn mot bakgården, skjermet fra gatestøyen, og herfra ledet han den tyske seksjonen av Teosofisk Samfunn, hvor han etter en overraskende invitasjon som foredragsholder, like overraskende fått stillingen som generalsekretær.

I samme gate ble det drevet en *Videreutdanningskole for piker* som hadde gått grunnskolen, og som her kunne skaffe seg en tilleggsutdannelse i fremmedspråk, kunsthistorie og kulturhistorie. [...] skolens eier Anna Pelthesohn måtte på korteste frist finne en ny lærer i kulturhistorie. Noen hadde da rådet henne til å spørre «doktor Steiner, som bor like ved» og som skjønt han «ikke er lærer, kan alt». Steiner ble spurt, og sa ja. [...] At Steiner tok denne uanselige og særdeles lite meritterende oppgaven på alvor, fremgår av hans notatbøker, hvor det finnes en liste over åtte piker, med nøyaktig angivelse over hvor ofte hver enkelt er blitt hørt i faget, og på hvilket nivå prestasjonene lå, antakelig grunnlaget for karakterene til skolens vitnemål. [...]

Nietzsche som bindeledd til teosofene

[...] Foranledningen var Nietzsches død i Weimar den 25. august 1900. Steiner holdt tre minnetaler over den forstummede dikterfilosofen, alle i midten av september. Som vanlig talte han uten manuskript, og det finnes ingen referater; men Steiner laget selv et «tankeskjelett» som skal ha ligget til grunn for minnetalene, og offentliggjorde dette i *Magasinet* den 29. september. [...]

Blant publikum under en av de tre minnetalene i september 1900, var en viss frøken Adele Schwiebs som var medlem av det Adyar-teosofiske *Deutsche Theosophische Gesellschaft* med hovedsete i Berlin og ledet av grev og grevinne Brockdorff. Til tross for et beskjedent medlemstall på rundt hundre personer i seks-syv losjer, mot Franz Hartmanns mange ganger større utbyrterforening, var det den lille gruppen av Adyar-teosofere som stod i den organisatoriske arvefølgen fra Blavatsky og Olcott. Det var denne gruppen som i 1902 dannet en tysk seksjon av det internasjonale Teosofisk samfunn, og som brakte Steiner inn i den teosofiske hovedtradisjonen. Ekteparet Brockdorff arrangerte offentlige foredrag

i forumet *Teosofisk Bibliotek*, i sin storeslåtte villa i Alt-Moabit nordvest for Tiergarten. Hit inviterte man foredragsholdere fra «alle livsområder og med alle livsanskuelser», som tiltrakk seg tilhørere «fra alle kretser», som det heter i *Min livsvei*.

Etter å ha fått Brockdorff'enes godkjennelse, tok Adele Schwiebs personlig kontakt med Steiner og spurte om han ikke ville holde et foredrag om Nietzsche i Teosofisk Bibliotek. Sin vane tro svarte Steiner ja. Men Teosofisk Bibliotek var ingen arbeiderforening med fordringsløse tilhørere; det var ledet av tysk storborger-skap. [...]

Straks det var over bad grevinnen Steiner om å komme tilbake allerede uken etter, og som tema foreslo han selv *Goethes hemmelige åpenbaring*, hans gamle esoteriske stoff helt tilbake fra årene i Wien. Her skal han «i tilknytning til eventyret [ha talt] helt og holdent esoterisk». Hva han virkelig sa, er ikke referert eller kommentert av noen andre enn ham selv. Men at han berørte mystikken og slo an dype strenger hos det teosofiske lederskapet, fremgår av at greven og grevinnen «oppfordret [ham] til å tale om mystikken for en tilhørerskare som anså dette emnet for å omhandle viktige livsspørsmål».

Tilfeldigheten slo nå til med dobbel kraft og lynets hastighet. Mindre enn tre uker etter at Adele Schwiebs inviterte ham til å holde foredraget om Nietzsche, innledet han foredragsserien om mystikken som skulle gjøre ham til teosofisk forgrunnsfigur. Da foredragsserien i 1902 ble bearbeidet til boken *Mystikken*, ble den mottatt med begeistring av den fremtredende teosofen Bertram Keightley (1860-1945) i London, som omtalte den i *Theosophical Review* i en artikkel med tittelen *The mysticism of the Intellect*, hvor Keightley beskrev Steiners mystikk som en annen vei til selverkjennelsen enn den gammelindiske. Steiner, som kan ha vært på vei inn i den proletære bevegelsen, lot seg pense over i teosofien. Ekteparet Brockdorff og Teosofisk Samfunn i Berlin, som hadde arrangert offentlige kulturaftener for indirekte å misjonere for teosofien, fikk en foredragsholder av et ganske annet kaliber enn de hadde forestilt seg, og ble selv misjonsmark for den mannen de hadde hanket inn fra utkanten av tysk kulturliv.